

olyan adat, a mi a szövegben nincs (pl. csend; csendesség h.); egyes szavak csak az összetételben vannak feltüntetve, külön nem (hab l. elme-habja, cáfól l. hátracáfól l.); hibás lapszám is akad, mely nem igazítja átba az embert. Czélszerű volna az utolsó kötethez mind a három kötetre szóló külön névmutatót készíteni, a tárgy- és szómutatót pedig egyesíteni. Reméljük, hogy a Gyöngyösi művét befejező kötet nem késik soká, s végre teljes kiadásunk lesz belőle.

TOLNAI VILMOS.

Várdai Béla: *Katholicizmus és irodalom*. Budapest, Szent-István-Társulat, 1921. 8-r. 83 l. Ára 40 K.

A czímbebeli kapcsolatot fejtegető ezikk, a költő Zrinyiről s Pázmányról egy-egy kisebb tanulmány: a füzet tartalma. A szerző hitvallása szerint: irodalomnak, kritikának, irodalomtörténetnek csak javára válhat a kath. szellem érvényesülése, s összeegyeztethető, sőt azonos a művészet és igazság követelményeivel. Ily hittel méltatja s állítja (méltán!) eszményül az új magyar kath. irodalom elé Pázmányt és Zrinyit.

Nyíltsága, komoly hite, tolerantiája; tiltakozása a hivatlanság oda-csődülése ellen; irodalmiság és művészet saját érdekeit tiszteletben tartó körültekintése becsülést érdemel ma, mikor rosszhiszemű czélatok is a tárgyilagosság álarczával szeretnek érvényesülni. De e hitvallás a katholizmus belügyévé teszi meg az irodalmat: hiszen dogmahűség kánonjával is ítél. Pl. a házasság szentségének dogmai szempontjából kifogásolja Gyulai itéletét egy francia vigjáték lélektani megoldásáról. Csakhogy akkor mit állítunk szembe az elfogult, vagy közönséges pártkritikával (a mit ő is megvet)? Jóhiszemű, körültekintő, de felekezeti kritika az övé is. Más felekezeti fennakadhat rajta. Nem kíván hatni hitfelei körén túl? Úgy látszik. Másként nem sürgethetne irodalomtörténetet is (mi csak «tudományos» lehet) «kath. jellegűt». Nem jobb-e a katholizmusnak is, ha a kath. író spontánul érvényesíti az alkotásban hitét, etikáját, semmint ha kritikai elméletet fagyaszt ki élő hitéből, s aztán ehhez igazodik? ha Zrinyi, Pázmány nagyságáról mindeneket meggyőz, semmint ha (úgyis tudott) kath. voltak bizonyítgatására fordítja ereje javát? Bizonyos «esztétikai munka» elvégzését óhajtja a szerző Pázmányra nézve; ez kath. szempontból is eredményesebb lenne. S e munkára, valamint egy népszerű Pázmánykiadás rendezésére (mit méltán sürget) nem kevésbé tartjuk őt hivatottnak, mint hitvallásának — kissé doktriner — kritikai érvényesítésére.

HORVÁTH JÁNOS.

Petőfi összes költeményei. Bevezetéssel és jegyzetekkel kiadja Voinovich Géza. I. II. k. Budapest, Franklin Társulat, 1921. N. 8-r. 381, 344. l. Ára 440 K.

Voinovich könyve a Petőfi-évforduló egyik igen értékes terméke. Teljesebben tartalmazza a költő összes költeményeit, mint bármely más előző kiadás. A gyűjtemény Petőfi 1847-iki *Összes költeményein*, valamint a Havas-féle *Végleges, teljes kiadás*on alapul. De felhasználta még a kiadó Baróti Lajos *Petőfi összes költeményei* 1900-iki kiadását is, főleg a *Zsen-*

gékre nézve, továbbá Ferenczi Zoltán *Petőfi ismeretlen költeményei 1848-ból* és Kéry Gyula *Petőfi ismeretlen kéziratai cz. gyűjteményét*. Voinovich kiadása a *Zsengékkel* indul meg; ezekből 47 darabot közöl. Igen dicsérendő, hogy külön egészként illeszti be a *Cipruslombok* és *Szerelem gyöngyei* költeményciklusát s ezáltal e nehezen hozzáférhető gyűjteményeket is történeti hűséggel mutatja be. Az elbeszélő költemények időrendben bele vannak olvasztva a líraiak közé s így a költő fejlődését külsőleg is jobban érzékeltetik. Egyáltalában az időrend igen fontos szempont volt Voinovich előtt, s e tekintetben kiadása felülmúlja Havasét is, melytől sokszor eltér. Ez eltéréseket ugyan nem jelzi mindig, de a főbb esetekben hivatkozik a megokoló körülményre.

Voinovich célja volt oly Petőfi-kiadást nyújtani, mely a költő fejlődésének lehető leghívebb képét mutatja. Az egyes költeményeket elejétől végig *Jegyzetekkel* kíséri s ezeket nem nehézkesen a kötet végére, hanem mindjárt az egyes költemények után helyezi el. Aki már vesződött Havas jegyzeteivel — az még a lapszámot sem jelzi! — ezért csak hálás lehet neki. Nem is annyira jegyzetek ezek, mint a címnap szerényen mondja, hanem rövidebb-hosszabb magyarázatok, melyek a költemény megértésére vonatkozó adatokat tartalmaznak. Nem szövegeltérések s egyéb könyvészeti jegyzetek tehát, mint ahhoz szokva vagyunk. Felhasználja ezekben mindazt, a mit a Petőfi-irodalom értékeset termelt, többek közt sűrűn Gyulai egyetemi könyvnyomatos előadásait s Meltzl Hugót — ez utóbbit tán érdemén felül is. Inkább másokat szólaltat meg, mint maga beszél — ezt sokszor sajnáljuk — s annyi becses adatot, találó idézetet sorakoztat fel, hogy kiadását épen nem szabad a nagyközönség szempontjából méltatnunk, a szakember is elég érdekes anyagot talál utalásaiban. Itt-ott nem ártott volna még jegyzet; így pld. a *Diákpályámat* kár volt felvilágosítás nélkül hagyni. Igen helyes volt közölni a Petőfi 1847-iki *Összes költeményei* elé írt, de ott meg nem jelent *Előszót*, mint Petőfinek költői elveire és a kritikához való viszonyára nézve fontos önvallomását.

Mi több, e magyarázatok egymásután olvasva egész Petőfi-életrajzzal érnek fel: Voinovich művészi tolla oly sokoldalúlag világítja meg az egyes költeményeket. A kötet végén pedig mintegy be is fejezi az életrajzot, elmondva Petőfi rejtélyes halálát s családjának további sorsát. Különös alapos-sággal foglalkozik Szendrey Júlia alakjával s *Naplóiból* is sokat idéz.

A nagyobb egységeket, valamint az egész kötetet egy szépen megírt esztétikai méltatás vezeti be. Voinovich Gyulai tanítványa, de talán túlságosan is ragaszkodik mestere megállapításaihoz. Petőfi költészetét mi már nem tartjuk sem oly egyszerűnek, sem oly őszintének és népiesnek, mint Gyulai és Salamon. Legalább is nem elégszünk meg ezek megállapításával, hanem igyekszünk viszonyát jobban föltárni mintáihoz és elhelyezni az egyetemes irodalom eszmeáramlatában. Hogy erre a munkára Voinovichot széleskörű műveltsége kiválólag képesíti, kétségtelen, s van is könyvében erre vonatkozólag sok tanulságos utalás, de egészben mégis csak a hagyományos keretek között maradt.

A két kötet igen szépen és ízlésesen van kiállítva.

ZLINSZKY ALADÁR.